

Õiguskantsler

Asenduskoduteenuse osutajad

Teie

nr

Õiguskantsler 1.04.2013 nr 16-4/130211/1301327

Märgukiri **Asenduskoduteenuse analüüs**

Austatud asenduskodu juht

Õiguskantsleri Kantseleis valmis analüüs vanemliku hoolitsuseta laste olukorrast Eesti asenduskodudes. Analüüsis hindasime asenduskoduteenust lapse perspektiivist – kuidas tunneb end asenduskodus laps, kas tal on hea olla, kas tema elu asenduskodus on korraldatud tema parimaid huvisid esikohale seades ja koos temaga, valmistades teda ette iseseisvasse ellu astumiseks.

Järeldused põhinevad ühest küljest siseriiklike ja rahvusvaheliste lapse õigusi sätestavate ja asenduskoduteenust reguleerivate õigusaktide ning soovitude, juhiste jms (nn *soft law*) analüüsil. Samuti on analüüsis võetud arvesse varem Eestis läbi viidud uurimusi ja nende pinnalt tehtud järeldusi ning teiste riikide lasteombudsmanide poolt asenduskodudes läbiviidud järelevalve tulemusi. Samuti on arvestatud sotsiaalministri vastuseid minu kahele asenduskoduteenust puudutanud teabe nõudmisele.

Teisest küljest on analüüsi aluseks kontrollkäigud asenduskodudesse. Aastatel 2011-2012 viisid õiguskantsleri nõunikud läbi 18 kontrollkäiku ja kaks järelkontrollkäiku erinevatesse asenduskodudesse ja ühte asenduskodule sarnaselt tegutsevasse asutusse. Arvesse on aga võetud ka varasemate kontrollkäikude pinnalt tehtud soovitusi ja ettepanekuid, mis on endiselt aktuaalsed.

Riik on panustanud palju lastele vajalike olmetingimuste loomiseks ning on ehitanud või ehitamas uusi peremaju üheteistkümnes asenduskodus. Lapsed ja noored on enamjaolt rahul oma eluga asenduskodus ning laste olmelised põhivajadused on asenduskodudes enamasti kaetud. Siiski leidsin mitmete lapse põhiõiguste tagamisel korduvaid ja süsteemseid puudujääke, mille kõrvaldamine muudaks laste elu asenduskodudes veel paremaks ning millele kaasaaitamisel on Teil kui laste igapäevastel hooldajatel oluline roll. Eeltoodust tulenevalt teen analüüsi põhjal soovitusi kõigile Eesti asenduskoduteenuse osutajatele.

Teist mitme poole olen kontrollkäikude järel juba konkreetsete soovitustega pöördunud ning siinkohal tänan Teid veelkord minu nõunikele osutatud igakülse abi ja lahke vastuvõtu eest kontrollkäikude läbiviimisel ning lahendustele orienteeritud vastuste eest tehtud soovitustele.

Õiguskantsleri Kantselei

Kohtu 8, 15193 TALLINN. Tel 693 8404. Faks 693 8401. info@oiguskantsler.ee www.oiguskantsler.ee

Kokkuvõtlikult teen vanemliku hoolitsuseta laste olukorra parandamiseks Eesti asenduskodudes kõigile asenduskoduteenuse osutajatele järgmised soovitud:

- lähtuda lapse tavahooldamist puudutavates küsimustes lapse parimatest huvidest ning kaasata laps igapäevaelu otsustesse;
- luua lastele võimalikult peresarnane, stabiilne, turvaline ja arengut toetav kasvukeskkond, milleks
 - mitte paigutada rohkem kui kaheksa last vahetustega töөлkäivate kasvatajatega perre või rohkem kui kuus last perevanemaga perre;
 - arvestada peres maksimaalselt lubatud laste hulka ka asenduskodust eemalviibivad (nt õpilaskodus, noortekorteris vms) lapsed ja asenduskodulastega samas peres elavad muudel (nt turvakodu-) teenustel olevad lapsed;
 - tagada vähemalt ühe kasvataja või perevanema ööpäevaringne kohalolek peres, kui kasvõi üks laps on kodus;
 - rakendada ajavahemikus 6:00 – 22:00 tööle vähemalt kaks kasvatajat (või perevanem ja kasvataja) peres, kus alla kolmeaastaseid või raske või sügava puudega lapsi on üle poole maksimaalselt lubatud laste arvu;
 - mitte paigutada last ümber ühest perest, majast või asenduskodust teise, välja arvatud erandlikel juhtudel, kui see on lapse huvides;
 - tagada, et asenduskoduteenust ja muid (nt turvakodu-) teenuseid osutataks lastele nende erinevatest vajadustest lähtuvalt (vt analüüsi ptk 5);
- toetada lapse suhteid perekonna ja lähedastega, milleks
 - paigutada õed-vennad elama ühte perre, välja arvatud erandjuhtudel, kui see on vastuolus lapse huvidega (vt analüüsi ptk 7.1);
 - soodustada ja toetada lapse suhtlemist oma vanematega, kui kohus ei ole suhtlusõigust piiranud (vt analüüsi ptk 7.2);
 - soodustada ja toetada lapse suhtlemist teiste talle oluliste inimestega (sugulaste, tugiisiku või -pere jt-ga), kui lapse eestkostja ei ole määranud teisiti (vt analüüsi ptk 7.3);
- sisustada lapse vaba aega arendavate ja mõtestatud tegevustega, motiveerida last osalema huvitegevuses ning võimaldada lapsel huvitegevuses, laagrites ja ekskursionidel osaleda (vt analüüsi ptk 5.1 ja 4.1.7);
- suurendada asenduskodu võimekust tulla toime erivajadustega, sh käitumisraskustega lastega, võimaldades kasvatajatele või perevanematele vastavat täiendõpet ja supervisiooni (vt analüüsi ptk 5 ja 4.1.10);
- kasutada alla kolmeaastastele ja puudega lastele asenduskoduteenuse osutamiseks eraldatavat suuremat rahastust nende sihtrühmade vajaduste rahuldamiseks (vt analüüsi ptk 4.1.10);
- õpetada lastele, kelle emakeel ei ole eesti keel, nende emakeelt ja tutvustada neile nende kultuuri (vt analüüsi ptk 7.4);
- toetada senisest enam ja mitmekülgselt lapse järk-järgulist iseseisvumist ning ettevalmistust toimetulekuks täiskasvanuna (vt analüüsi ptk 9).

Kõik, kes te asenduskodus töötate, olete ära teeninud kogu ühiskonna tänu ja tunnustuse selle raske ja väärtusliku töö eest, mida te teete vanemliku hoolitsuseta lastele toetava keskkonna pakkumisel. Loodan, et minu ettepanekud aitavad meeles hoida, miks on teie hool ja kasvatus niivõrd oluline – et lapse õigused oleks tagatud, tema parimad huvid esikohale seatud, tema

põhivajadused kaetud, ehk kokkuvõttes, et lapsel oleks hea olla. Soovin Teile jõudu ja sooja südant.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Nele Parrest
õiguskantsleri asetäitja-nõunik
õiguskantsleri ülesannetes

Lisa: asenduskoduteenuse analüüs 83 lehel 1 eks